

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ *

Ἐξ Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Ἰωάννης Σταματάκος παρουσιάζων τὸ κατωτέρω δηλούμενον ἔργον τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Σπ. Μαρινάτου λέγει τὰς ἐξῆς :

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἔργον τοῦ Συναδέλφου κ. Σπ. Μαρινάτου, ἐνσωματωμένον ἐν τῇ «*Archaeologia Homericæ*», καὶ δὴ *Band I, Kapitel A, B*, φέρον τὸν τίτλον «*Kleidung—Haar- und Barttracht*», 1967, Göttingen.

Ὁ Ὅμηρος (τὰ Ὀμηρικὰ δηλ. ἔπη) εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ ἀρχαιότερον μνημεῖον τοῦ Λόγου εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ λεγομένου Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἐκεῖνο ὅμως διὰ τὸ ὅποιον κυρίως θαυμάζεται δὲν εἶναι ἡ ἀρχαιότης του, ἀλλ' ἡ νεότης του. Ὑπῆρξε πάντα καὶ θὰ μείνῃ πάντα νέος ὁ Ὅμηρος· αὐτὸ τὸ ἀρχαιότερον ἐκ τῶν σωζομένων δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ θὰ φαντάζῃ πάντα ὡς σύγχρονος γίγας εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐκάστοτε ἀναγνώστου καὶ διανοητοῦ. Διότι ὅλα ὅσα ὑπάρχουν ἐκεῖ μέσα, εἴτε ἀνάγονται εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν ψυχοπνευματικόν του κόσμον καὶ τὴν δρᾶσιν του, εἴτε ἀνάγονται εἰς τὴν περιβάλλουσαν φύσιν, εἶναι ὅλα σημερινά, ὅπως τὰ ἀντικρῦζομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, εἰς τὸν κόσμον τῶν συνανθρώπων μας, καὶ εἰς τὴν περιβάλλουσαν ἡμᾶς φύσιν.

Ὁ Ὅμηρος ὑπῆρξε τὸ πρῶτον καὶ τὸ κυριώτερον διὰ μέσου τῶν αἰώνων διδακτικὸν βιβλίον τοῦ ἑλληνοκεντρικοῦ Κόσμου. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ γραφοῦν δι' αὐτὸν τὰ περισσότερα βιβλία ἐν συγκρίσει πρὸς πάντα ἄλλον ἀρχαῖον Συγγραφέα. Καὶ δὲν ἦτο ἀπλῶς φυσικόν, ἐκ λόγων π.χ. θαυμασμοῦ ἀναμείκτου μετὰ ἐθνικῆς καὶ παγκοσμίου πρὸς τὸν πρῶτον καὶ ἀνεπανάληπτον Ποιητὴν εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ἐπεβάλλετο καὶ ἐκ λόγων καθαρῶς ἐπιστημονικῶν.

Ὁμηρον λέγοντες ἐν περιληπτικῇ ἐννοίᾳ νοοῦμεν τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ὑπὸ τὴν διφυᾶ των ὑπόστασιν : ὡς μορφὴν (δηλ. τὴν γλῶσσαν) καὶ ὡς περιεχόμενον (δηλ. τὸν κόσμον τοῦ Ὀμήρου, τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ἔργα των, καὶ τὴν πάντα ταῦτα περιβάλλουσαν φύσιν). Ὁ Ὀμηρικὸς αὐτὸς κόσμος, ὁ Ὀμηρικὸς πολιτισμὸς, ἀπασχολεῖ βεβαίως κυρίως τοὺς φιλόλογους διὰ τὴν γλῶσσαν, καὶ ἔτι κυριώτερον τοὺς ἀρχαιολόγους διὰ τὸν πέραν τοῦ ὑποκειμενικοῦ ψυχοπνευματικοῦ κόσμου ἀντικειμενικὸν κόσμον (τὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς ὕλης, ἐξ ἧς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, μέχρι καὶ τῆς ἀπωτάτης περιβαλλούσης φύσεως), δὲν ἀφίνει ὅμως ἀδιαφόρους καὶ κανένα ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν· οὔτε τὸν ἰατρόν, οὔτε τὸν φυσικόν, οὔτε τὸν ἱστορικόν, οὔτε τὸν γεωγράφον, οὔτε τὸν ἀστρονόμον κ.λ.π.

* Συνεδρία τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1968.

κ.λ.π. Δι' ὄλους αὐτοὺς τὸ Ὅμηρικὸν Κείμενον ἐμφανίζει προβλήματα πρὸς λύσιν, καὶ εἰς ὄλων αὐτῶν τὰ φῶτα καταφεύγει ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Ὅμηρου διὰ μίαν πλήρη καὶ ὠλοκληρωμένην ἐρμηνείαν.

Οἱ κύριοι ὅμως καὶ βασικοὶ σκαπανεῖς τοῦ Ὅμηρικοῦ Πολιτισμοῦ εἶναι ὁ Φιλολόγος καὶ ὁ Ἀρχαιολόγος, ἡ ξυνωρὶς αὐτῆ τῶν κλασσικῶν φιλολόγων, ἄνευ τῆς στενῆς συνεργασίας τῶν ὁποίων τὸ ἄρμα τοῦ Ὅμηρικοῦ πολιτισμοῦ καθηλώνεται ἀκίνητον, τὸ ὁμηρικὸν δηλ. κείμενον δὲν ἐρμηνεύεται, ἢ μᾶλλον παρερμηνεύεται. Ἡ συνεργασία των, στενὴ, στενοτάτη, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναγκαία. Σπεύδομεν ὅμως οἱ φιλόλογοι νὰ ἀναγνωρίσωμεν εὐθέως καὶ εἰλικρινῶς, καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν προθύμως, ὅτι οἱ συνεργάται μας ἀρχαιολόγοι καὶ δὴ οἱ Ἕλληνες, εἰδικῶς ἐν τῇ ἀνιχνεύσει τοῦ Ὅμηρικοῦ πεδίου εἶναι τόσον προνομιούχοι, ὥστε πολὺ δύσκολα οἱ φιλόλογοι διακρίνομεν τὴν διαχωριστικὴν γραμμὴν μεταξὺ ἐκπλήξεως καὶ θανατασμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ φθόνου ἀφ' ἑτέρου. Καὶ ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ τὴν ἀποφεύγωμεν.

Διότι τὸ κύριον ἔργον τῶν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ κλασσικῶν φιλολόγων, ἡ ἀποκατάστασις δηλ. τοῦ Ὅμηρικοῦ Κειμένου, ἔχει βεβαίως ἐπιτελέσῃ μεγάλα βήματα διὰ τῶν φιλολόγων τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν Μέσων Χρόνων, τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν τελευταίων αἰώνων, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος αὐτό, παρθένον ἐν ἀρχῇ, τείνει διαρκῶς πρὸς τὴν πλήρη ἐκχέρσωσίν του, καὶ τὰ ἐναπομέοντα περιθώρια σμικρύνονται ὀλοὲν καὶ περισσότερον.

Ἀντιθέτως ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, εἰς χεῖρας στρατιᾶς ἀρχαιολόγων ἀπὸ ὄλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Schliemann, ὠργίασε κυριολεκτικῶς, καὶ κατώρθωσε νὰ μεταμορφώσῃ τὸν Ὅμηρον ἀπὸ θρυλὸν εἰς πραγματικότητα. Ἀπέδωκε πάλιν εἰς τὰς θωπέας τῶν ἀκτίνων τοῦ Ἡλίου τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ τὰ δάπεδα τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν ἄλλων οἰκημάτων τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ὅμηρου, τὰ ἐργαλεῖα καὶ σκεύη τῆς καθημερινῆς ζωῆς των, τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν των, τὰ κοσμήματά των, καὶ τὰ ἔργα τῆς τέχνης των, ἀκόμη καὶ τῆς ζωγραφικῆς των, ὅπου βλέπομεν καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ τὸν ἔμψυχον καὶ ἄψυχον κόσμον ἀπετέλουν τὴν περιβάλλονσαν αὐτοὺς φύσιν.

Μὲ τὰ ἐκάστοτε νέα εὐρήματα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν νέα πλευρὰ τοῦ Ὅμηρικοῦ πολιτισμοῦ ἔρχονται εἰς φῶς, εἰς πολλὰ δίδονται νέα ἐρμηνεῖα, καὶ ἄλλαι παλαιότεραι ἀπόψεις ἀποδεικνύονται ἐσφαλμένα καὶ ἐπανορθοῦνται. Καὶ ἐν μόνον δεῖγμα, ἡ ἀνακάλυψις τῶν πινακίδων τῆς γραμμικῆς γραφῆς Β καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ventris - Chadwick ἀσφαλῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνάγνωσις μερικῶν ἀπὸ αὐτὰς, ἡ μεταθέτουσα κατὰ μερικὰς χιλιετηρίδας πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν ὑπαρξίν γραπτῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ μόνον, ἐπαναλέγω, τὸ δεῖγμα

αὐτὸ ἀρκεῖ νὰ δώσῃ μίαν ἀμυδρὰν εἰκόνα τῆς ἀρξαμένης καὶ συντελουμένης εἰς τὸν τομέα τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας Κοσμογονίας.

Καὶ εἶναι αὐτονόητος ἡ προνομιούχος θέσις τῶν Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων μέσα εἰς τὴν ἑορταστικὴν καὶ εὐλογημένην αὐτὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἀναβιώσεως τῶν βωμῶν καὶ ἐστιῶν τῶν Προγόνων μας, Ἑλλήνων Προγόνων, τῆς ὁποίας ἀναβιώσεως αὐτοὶ εἶναι βεβαίως οἱ ἀδιαφιλονίκητοι πρωταγωνισταί.

Εἰς τὴν τρισένδοξον αὐτὴν γωνίαν τῆς Γῆς, ὅπου καὶ ἂν στραφῇ τὸ ἡσκημένον βλέμμα τοῦ Ἑλληνος ἀρχαιολόγου (ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγραμμάτου ἀκόμη ἀγρότου τοῦ κόσμου τῶν ἀρχαιοκαπήλων), διαισθάνεται, ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του, εἴτε κάμπος εἶναι, εἴτε γήλοφος, εἴτε κατάλληλον διὰ καταφύγιον εἰς στιγμὰς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς ὕψωμα, ἀσφαλῶς ἔζησαν καὶ ἐδημιούργησαν καὶ ἔδρασαν πρόγονοί του — ὀλιγότερον ἢ περισσότερον μακρνοί. Καὶ πολλάκις ἀναπνέει ἀκόμη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν κάποιον θραῦσμα ἀπὸ ἀγγεῖόντων ἢ κάποια πελεκημένη πέτρα ἀπὸ θεμέλια τοίχου ἢ τείχους.

Ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνασκαφικοῦ αὐτοῦ ὄργασμοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἀντίστοιχος συγγραφικὸς ὄργασμός. Ἔργα βασικὰ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀποδεικνύονται πεπалаιωμένα. Διὰ τὸν Κρητομυκηναϊκὸν Πολιτισμὸν, ὅστις καλύπτει τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου καὶ πολλῶν ἄλλων συγγραφέων τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας ὑπῆρχον ὀγκώδη ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα (τὰ Realien, ὅπως συνήθως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ λέγονται), παραλλήλως πρὸς τὰ Λεξικά τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (τὰ τε Γενικά καὶ τὰ κατὰ Συγγραφεῖς). Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ὀγκῶδες τετράτομον ἔργον τοῦ K. Hermann καὶ πλειάδος συνεργατῶν του «Lehrbuch der griechischen Antiquitäten» τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὸ πολύτομον «Handbuch der klassischen Altertums-Wissenschaft» τοῦ Iwan von Müller τῆς αὐτῆς περιόδου περιόδου, τὸ τρίτομον ἔργον τοῦ Smith «Dictionary of Greek and Roman Biography, Mythology and Geography», καὶ αὐτὸ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, τὴν πολύτομον «Real - Encyclopädie der class. Altertumswissenschaft» τῶν Pauly - Wissowa, τοῦ Friedrich τὰ Realien (1856), τοῦ Buchholz τὰ Realien (1883), τὸ τελευταῖον τοῦ 1ου τετάρτου τοῦ παρόντος αἰ.), Die Einleitung in die Altertumswissenschaft τῶν Gercke - Norden, κ. ἄ. κ. ἄ.

Ὁ σημερινὸς Ὀμηριστὴς (μελετητὴς δηλ. τοῦ Ὀμήρου) δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡσυχος κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὄντως ἀξιοθαυμάστων αὐτῶν δημιουργημάτων εὐσυνειδήτου καὶ ἀκαμάτου ὁμαδικοῦ μόχθου· διότι ἐν πολλοῖς, ἂν μὴ ἐν πλείστοις, ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἐπέβαλεν ἀλλοίαις ἀπόψεις.

Τὴν τρανότεραν ὁμως ἀπόδειξιν περὶ τῆς ρευστότητος, τὴν ὁποίαν αἱ ἀδια-

κόπως ενεργούμεναι ἀνασκαφαὶ ἔχουν δημιουργήσῃ καὶ καθημερινῶς δημιουργοῦν εἰς τὰς γνώσεις μας καὶ τὰς κρίσεις μας εἰς τὴν σφαιρὰν τοῦ Ὀμηρικοῦ Κόσμου εἰδικώτερον, μᾶς παρέχει τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐκ 550 σελίδων μνημειῶδες σύγγραμμα τῆς Lorimer «Homer and the Monuments» («Ὁ Ὀμηρος καὶ τὰ Μνημεῖα»), ἐκδοθὲν τὸ 1950, δὲν θεωρεῖται ὡς δίδον ἱκανοποιητικὰς ἀπαντήσεις εἰς προῦπάρξαντα προβλήματα καὶ κατὰ μείζονα βεβαίως λόγον εἰς τὰ πλεῖστα ὅσα ἄλλα ἀνακλύσαντα κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν ἐκ τῶν νεωτέρων ἀνασκαφῶν. Ὅταν ἡ Lorimer ἀπεφάσισε νὰ συγγράψῃ τὸν ὀγκώδη τόμον της, τὴν αὐτὴν σφραγιδα τοῦ ἀπηρχαιωμένου εἶχεν ἀποκτήσῃ τὸ πρὶν ἀπὸ 60 χρόνια ἔργον τοῦ Helbig μὲ τὸν παραστατικώτατον τίτλον «Das homerische Epos aus den Denkmälern erläutert», διότι ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Schliemann καὶ τῶν διαδόχων του εἶχον ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν, ἔστω καὶ εἰς ἐρείπια, τὰ Ἀνάκτορα καὶ αἱ πόλεις τοῦ Πριάμου, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ Νέστορος, τοῦ Μίνως καὶ τῶν ἄλλων ἡρώων τοῦ Ὀμήρου· ἦτο χειροπιαστὸς πλέον ὁ Κρητομυκηναϊκὸς Πολιτισμὸς καὶ δὲν ἦτο πλέον μόνον ἀπὸ τοὺς θρύλους γνωστός.

Ἐκεῖνο ὅμως πὺν ὁμολογουμένως θὰ ἐφαίνετο ἀδιανόητον εἶναι τὸ ὅτι εἰδικώτερον ἔργον 600 περίπου σελίδων, ἐκδοθὲν πρὸ τετραετίας μόλις (τὸ 1963) θεωρεῖται σήμερον «ξεπερασμένον», ὅπως ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ λέγεται (διότι ὁ χαρακτηρισμὸς «ἀπηρχαιωμένον» πράγματι θὰ ἐξένιζε τὰ μέγιστα), καὶ προαναγγέλθη ἤδη ἢ ἐκδοσις νέου ἔργου, τριτοῦμου, ἀσφαλῶς ἐκσυγχρονισμένου. Τὸ ἔργον τοῦ 1963 ἔχει ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν διάσημον Ἀγγλον Καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας ἀείμνηστον Allan Wace ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Ἀρχαιολόγον Frank Stubbings καὶ ἐπιγράφεται «A Companion to Homer», 600 περίπου σελίδων, τὰ δὲ 23 μεγάλα Κεφάλαιά του, καλύπτοντα ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος εἶναι γραμμένα ἀπὸ κορυφαίους κλασσικοὺς φιλολόγους καὶ ἀρχαιολόγους. Τὸ δὲ προαναγγελλθὲν διὰ τὸ 1967 τρίτομον ἔργον, τοῦ ὁποίου μόνον τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ πρώτου Τόμου ἐξεδόθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, εἶναι δὲ αὐτὸ πὺν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, καὶ εἶναι ἔργον τοῦ διαπρεποῦς ἀρχαιολόγου Συναδέλφου μας κ. Μαρινάτου, τὸ νέον, λέγω, τρίτομον αὐτὸ ἔργον τιλοφορεῖται «Archaeologia Homérica», γράφεται εἰς τὴν Γερμανικὴν, καὶ ἐκδίδεται ὑπὸ τῶν Matz καὶ Buchholz, πλαισιουμένων ὑπὸ ἐπιτελείου ἐκ τριακοντάδος ἐκλεκτῶν συνεργατῶν.

Οἱ ἐκδοταὶ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ αἰτιολογήσουν τὴν ἀπόφασίν των, νὰ ἐκδώσουν τρίτομον ἔργον, ὑπαρχόντων ἤδη δύο ἄλλων ἐπιβλητικοῦ ὄγκου ἔργων, ἡλικίας 16 ἐτῶν τοῦ πρώτου καὶ μόλις 4 ἐτῶν τοῦ δευτέρου. Καὶ δὲν τοὺς εἶναι καθόλου δύσκολον. Τὸ ἔργον τῆς Lorimer (ἐκδοθὲν τὸ 1950) συγκινεῖ,

λέγουν, και προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν ὡς ἔργον ἑνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν ἀντιμετωπίζει τὰ προβλήματα ποὺ ἐδημιούργησαν αἱ νεότεραι ἀνασκαφαί, καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ γύρω ἀπὸ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεώς του· ἀντανεκλᾶ μᾶλλον τὸ παρελθὸν τῆς συγγραφῆς καὶ ἐλάχιστα ἢ οὐδὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς τελευταίας ἐρεῦνας τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔγραψε. Διὰ δὲ τὸ πρὸ τετραετίας ἐκδοθὲν ἔργον τῶν Wace - Stubbing πληροφοροῦμεθα, ὅτι εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ γράφεται ἀπὸ τὸ 1930, ὅτι ὁ πρῶτος καὶ κυριώτερος ἐργάτης του ἀπέθανε τὸ 1957, ὅτι τὰ ἀμυγῶς ἀρχαιολογικοῦ περιεχομένου ἄρθρα του κατέχουν δυσαναλόγως περιορισμένον χῶρον, καὶ ὅτι πάντως εἰς πλεῖστα προβλήματα, θεωρούμενα σήμερον ὡς φλέγοντα, ὁ «Σύντροφος αὐτὸς τῶν Ὀμηρικῶν σπουδῶν» ἀποδεικνύεται κάθε ἄλλο παρὰ πιστός. Συχνότατα «μᾶς ἀφίνει στὰ κρῦα τοῦ λουτροῦ».

Ἐπομένως τὸ προαναγγελλόμενον ἔργον, ἢ «Archaeologia HomERICA», ὄχι μόνον περιττὸν δὲν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητον, ἔαν τόσον ὁ εἰδικὸς ἀρχαιολόγος ὅσον καὶ ὁ κλασσικὸς φιλόλογος ἐνδιαφέρονται νὰ εἶναι ἐνήμεροι τῶν τελευταίων πορισμάτων τῆς Ἐπιστήμης ἐπὶ τῶν Προβλημάτων τοῦ Κρητομυκηναϊκοῦ Πολιτισμοῦ, ὅστις ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Καὶ δεδομένου μάλιστα, ὅτι τὰ νέα πορίσματα ἀνατρέπουν ἐν πολλοῖς τὰ παλαιότερον ἰσχύοντα, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίῃ, ὅτι καὶ τὰ σημερινὰ ἀποκλείεται νὰ ἀποδειχθοῦν ἐσφαλμένα εἰς τὸ ἐγγὺς ἢ ἀπώτερον μέλλον.

Καὶ ἡ ἀπλῆ παράθεσις τῶν τίτλων τῶν Κεφαλαίων τοῦ ἔργου ἀρκεῖ, νομίζομεν, νὰ δείξῃ τὴν βαρύτητά του. Εἶναι τὰ ἑξῆς :

- A. Ἀμφίσεις — B. Κόμμωσις — C. Στολισμός — D. Τίτλοι καὶ Ἀξιόματα — E. Ὁ πόλεμος (ὄπλα ἐπιθετικά, ὄπλα ἀμυντικά) — F. Ἀρματομαχία, ἐπελάσεις Ἴπικου — G. Τὸ Ναυτικὸν καὶ ἡ ἐν πολέμῳ δραστὶς του — H. Γεωργία - Κηπουρικὴ - Ζωοτεχνία - Γεωργικὰ ἐργαλεῖα — I. Θήρα, Ἀλιεῖα — K. Μεταλλουργία (Λατομεῖα, Μεταλλωρυχεῖα) — L. Χειροτεχνία — M. Ἐμπόριον — N. Ζωγραφικὴ, Πλαστικὴ, ἢ Ἀχιλλέως Ἀσπίς — O. Ἀρχιτεκτονικὴ — P. Οἰκιακὰ σκευή - φωτιστικὰ σκευή (λυχνία κ.λ.π.) - Θρόνοι ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἐν Κύπρῳ — Q. Μαγειρικὰ σκευή - ἐδέσματα — R. Γυνή — S. Περιποίησις τοῦ σώματος - Ἱατρικὴ — T. Ἀθλητισμός - Ἀγωνιστικὴ — U. Μουσικὴ - Χορός — V. Λατρεία — W. Ταφή — X. Γραφή.

Ὅπως εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς «Archaeologia HomERICA». Περιέχει τὰ δύο πρῶτα Κεφάλαια : ἀμφίσεις (ἕκ σελ. 66, μὲ 12 ἀπεικονίσεις ἐντὸς κειμένου, 7 ὄλοσελίδους πίνακας φωτογραφιῶν καὶ πλήρη σχετικὴν βιβλιογραφίαν), καὶ κόμμωσις (ἕκ σελίδων 40,

μὲ 13 ἀπεικονίσεις ἐντὸς κειμένου, 5 ὄλοσελίδους πίνακας φωτογραφιῶν καὶ πλήρη σχετικὴν βιβλιογραφίαν). Συγγραφεὺς τοῦ εἶναι ὁ ἀγαπητὸς Συνάδελφος κ. Σπυρ. Μαρινάτος. Πασίγνωστος καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὡς εἷς ἐκ τῶν κορυφαίων ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχαιολόγων ὄλου τοῦ κόσμου δὲν ἔχει καμμίαν ἀνάγκην τῶν ἰδικῶν μου ἐγκωμίων. Διαθέτων αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν κρίσιν ἐν συνδυασμῷ μὲ φαντασίαν ἀνήσυχον καὶ ρωμαλέαν κινεῖται ἀνέτως καὶ ἀποτελεσματικῶς εἰς ἐν πεδίον καταπληκτικῷ εὗρους καὶ βάθους τῆς Προϊστορικῆς ἤδη Ἀρχαιολογίας. Πνεῦμα ἄκρως ἐρευνητικὸν καὶ ἄκρως φιλόδοξον ἐν τῇ εὐγενεῖ ἐννοίᾳ τοῦ ὄρου προσκολλᾶται εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ μὲ πάθος. Ἡ Κρήτη μὲ τὰ Μινωικὰ παλάτια της καὶ τοὺς θρύλους της τοῦ γίνεται ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς δράσεώς τοῦ ἐφιάλτης ὡς πού νὰ ἀνακαλύψῃ πῶς τόση ἀκμὴ καὶ δόξα καὶ δύναμις ἐξαφανίζεται ἐξαφνικά, οὐχὶ ἅπαξ μάλιστα. Καὶ δὲν ἠσύχασε παρὰ μόνον ὅταν εὔρε τὴν λύσιν, πού σὰν χθὲς μοῦ φαίνεται νὰ τὸν ἀκούω νὰ τὴν ἐκθέτῃ εἰς μίαν τοῦ διάλεξιν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὸ 1936. Καὶ ἠτύχησε νὰ ζῆ καὶ νὰ βλέπῃ τὴν θεωρίαν τοῦ καθημερινῶς τεκμηριουμένην καὶ ἐπαληθευμένην ἀπὸ τὰ ὑλικά πού ὁ μηχανικὸς πολιτισμὸς μὲ τὰ τελευταῖα τεχνικά τοῦ μέσα μεταφέρει ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς Μεσογείου καὶ τὰ ἀραδιάζει ἐμπρὸς εἰς τοὺς φακοὺς καὶ τὰ ἄλλα μυστηριώδη δι' ἡμᾶς τοὺς θεωρητικοὺς ἐπιστημονικὰ μηχανήματα, ὅπου ἐπιστήμονες τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν προσδιορίζουν τὰ συστατικά τῶν καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν.

Τὴν ἔκτοτε ἐπιστημονικὴν τοῦ δρᾶσιν τὴν μοιράζονται ἡ Πανεπιστημιακὴ Διδασκαλία καὶ τὸ ἀνασκαφικόν τοῦ ἔργου εἰς τὸ δεύτερον συνθετικὸν τοῦ Κρητομυκηναϊκοῦ Πολιτισμοῦ, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Νέστορος, εἰς τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον. Ἐκεῖ ἔχει τὴν τύχην νὰ ἀποκαλύψῃ ἀνάκτορα καὶ τάφους τῆς Δυναστείας τῶν Νηλειδῶν καὶ πλῆθος πηλίνων πινακίδων τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β', δείγματα τῆς ὁποίας εἶχε γνωρίσει ἤδη ἐν Κρήτῃ. Ἡ ἀποκρυπτογράφους τῶν ὀλίγων λέξεων, πού ἐπέτυχον οἱ Ventris - Chadwick, ἡ μεταθέσασα τὴν ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ ὑπαρξίν ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ Γραφῆς μερικὰς χιλιετηρίδας πρὸ τοῦ Ὀμήρου, τὸν ἀπησχόλησεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ζωηρότατα, νομίζω δὲ ὅτι αἱ πινακίδες τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β' ἐξακολουθοῦν νὰ κατέχουν τὴν θέσιν τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἐπικέντρου τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ.

Προχωροῦντες εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ πρώτου αὐτοῦ τεύχους τῆς «Archaeologia Homerica», νομίζομεν, ὅτι τὸ καλύτερον πού ἔχομεν νὰ κάμωμεν διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀκροατὴς ἢ ὁ ἀναγνώστης τὴν ἀξίαν τῆς πυκνῆς αὐτῆς εἰς περιεχόμενον ἀρίστης ἐργασίας τοῦ κ. Μαρινάτου, εἶναι νὰ παραθέσωμεν τοὺς

τίτλους τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων, τὰ ὁποῖα χειρίζεται εἰς τὰ δύο αὐτὰ Κεφάλαια τοῦ Α' τεύχους, τῆς ἀμφιέσεως καὶ τῆς κομμώσεως.

Τὰ θέματα τοῦ Α' Κεφαλαίου εἶναι τὰ ἐπόμενα :

Θέμα 1. Ἡ Ὑφαντικὴ καὶ τὰ ὑλικά της, μὲ ὑποδιαιρέσεις : α' ἡ ἐφεύρεσις τῆς ὑφαντικῆς, ἡ λειτουργία της, ἡ διαφύλαξις τῶν προϊόντων τῆς παραγωγῆς της· β' ἐπεξεργασία καὶ χρωματισμοὶ τοῦ ἐρίου τῶν προβάτων· γ' ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἰνῶν τοῦ λιναριοῦ.

Θέμα 2. Ἡ Ὅμηρικὴ ἐνδυμασία καὶ δῆ : α' ὁ χιτῶν· β' ἡ χλαῖνα (λώπη, δίπλαξ)· γ' τὸ φᾶρος· δ' ὁ πέπλος καὶ ὁ ἑανός· ε' στερέωσις καὶ περιζώσις τῆς ἐσθῆτος· στ' ὑπόδησις· ζ' κάλυμμα τῆς κεφαλῆς· ἡ χρησιμοποίησις δέρματος καὶ δορῶν (τομαριῶν)· θ' Γενικαὶ ὀνομασίαι διαφόρων εἰδῶν ἐνδυμάτων.

Θέμα 3. Ὑφανσις, ὑφάσματα, ἐνδύματα καὶ ἡ διαφύλαξις των κατὰ τὴν Κρητομυκηναϊκὴν Περίοδον· καὶ δῆ : α' Τεκμήρια ἐκ τῶν πινακίδων τῆς γραμμικῆς Γραφῆς Β' ἀναφερόμενα εἰς ὑφάσματα· β' Ἡ περιβολὴ τῶν ἀνδρῶν : ζώνη, περιζώμα, χιτῶν, μανδύας· γ' περιβολὴ τῶν γυναικῶν : φούστα, ζώνη (περιζώμα, ποδιά), ζακέτα (σιγκούνι, μπολλερό), ἑανός, ἱερατικὴ περιβολή· δ' δερμάτινα ἐνδυμασία· ε' ὑπόδησις καὶ περικνήμα· στ' ἡ ἐνδυμασία κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον τοῦ Κρητομυκηναϊκοῦ Πολιτισμοῦ εἰς τὸν Ἀνατολικὸν καὶ Μεσευρωπαϊκὸν χῶρον.

Θέμα 4. Ἡ ἀμφίεσις τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ δῆ : α' στερέωσις (βελόναυ ἢ περόναι, πόρπαι) καὶ ζώνη (περιζώσις)· β' ἐνδυμασία ἀνδρῶν : χιτῶν, χλαῖνα· γ' περιβολὴ γυναικῶν : ἑανός, πέπλος, περονωτὴ ἀμπεχρόνη· δ' ὑποδηματοποιία.

Θέμα 5. Ἀνακεφαλαίωσις.

Παράρτημα. Ἐπ' αὐτοῦ θὰ εἶπω εἰς τὸ τέλος ὀλίγας ἀναγκαιοτάτας λέξεις, διότι ἀποτελεῖ καὶ ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συγγραφέως ὑψίστης σημασίας, δι' αὐτὸ δὲ καὶ παρακαλῶ νὰ προσέξητε ἰδιαζόντως τὸ περιεχόμενόν του : 1. Ὑφανσις, πλέξιμο, ντύσιμο εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας περιοχὰς τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος.— 2. Κομμάτια τῆς ἀνδρικῆς περιβολῆς : κορμοφανέλλα, κάλτσα, φουστάνελλα, καππότι, κάππα.— 3. Κομμάτια τῆς γυναικείας περιβολῆς : μαλλινοφούστανο, καπί, σάρκα, κουρκαζές.— 4. Ὑπόδησις.— 5. Διαφύλαξις τῶν ἐνδυμάτων.— 6. Ὑφαντικὰ ἐργαλεῖα, τσαπάρι.— 7. Ἐπιλογὴ ἀπὸ ἀρχαιοελληνικὰς καὶ νεοελληνικὰς περιφράσεις διὰ τὰ ἐνδύματα.

Τὸ πρῶτον τέλος Κεφάλαιον τοῦτο τῆς ἀμφιέσεως ἐπιστέφεται ἀπὸ πλουσίαν βιβλιογραφίαν ἐκ τριάκοντα περίπου εἰδικῶν ἐπὶ τοῦ θέματος ἐργασιῶν, ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι καὶ τοῦ 1965.

- Τὰ θέματα δὲ τοῦ Β' Κεφαλαίου, τῆς κομμώσεως, εἶναι τὰ ἀκόλουθα :
- Θέμα 1. Ἡ κυρίως κόμη, καὶ δὴ : α' Μαρτυρία παρ' Ὀμήρω, πρῶτον διὰ τὴν κόμην τῶν Θεῶν καὶ δεύτερον διὰ τὸ εἶδος τῆς κομμώσεως καὶ διὰ τὴν περιποίησιν τῆς κόμης, ὅπως ταῦτα ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ ἄλλα μνημεῖα τὰ μετὰ τὴν χαλκῆν ἐποχὴν, καὶ δὴ : Εἰσαγωγή, ὀρολογία, ἱστορικὴ ἐξέλιξις· καὶ δεύτερον κτενίσματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν : θησηίς, στεφάνη, κορώνη, Λαμπάδιον κ. ἄ. β' Κόμμωσις, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς ἔργα ἀρχαϊκῆς τέχνης· δ' μαγικὴ σημασία μερικῶν εἰδῶν κτενίσματος· ε' ἡ κόμη ὡς προσφορὰ ἐπὶ τάφων.
- Θέμα 2. Καλύμματα κεφαλῆς, καὶ δὴ : α' σκοῦφος καὶ πέτασος· β' κόρυμβος, ἀναδέσμη καὶ εἶδη κεφαλοδέσμου· γ' διάκοσμος τῆς κόμης τῆς Ἀνδρομάχης, καλύπτρα, κεκρύφαλος, πλεκτὴ ἀναδέσμη.
- Θέμα 3. Περιποιήσις τοῦ πώγωνος, γένειον, γενειάς, καὶ δὴ : α' σχετικαὶ μαρτυρία παρ' Ὀμήρω : β' οἱ πώγωνες ἀνδρῶν εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης.
- Θέμα 4. Σκευὴ καὶ ἐργαλεῖα χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν περιποίησιν τῆς κόμης καὶ τῆς γενειάδος, καὶ δὴ : α' περόναι, φουρκέτες, σφηκωτῆρες κ. ἄ. β' κτένια· γ' ξυράφια· δ' τριχολαβίδες (δηλ. τσιμπιδάκια).
- Θέμα 5. Πορίσματα.
- Θέμα 6. Βιβλιογραφία περιλαμβάνουσα 48 εἰδικὰς ἐπὶ τοῦ Κεφαλαίου αὐτοῦ ἐργασίας, ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι καὶ τοῦ 1965.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατεδείχθη ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἄρα καὶ ἡ χρησιμότης τόσον τῆς τριτόμου «Archaeologia HomERICA» ὅσον καὶ τοῦ πρώτου ἐκδοθέντος τεύχους τῆς, τὸ ὁποῖον τιμᾷ μὲν τὸν Συγγραφέα του Συνάδελφον κ. Μαρινᾶτον, ἀλλ' ἡ τιμὴ αὐτὴ ἀντανακλᾷ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβλάστησαν τὰ ἀθάνατα Ὀμηρικὰ ἔπη. Οἱ Ἕλληνες αἰσθανόμεθα τὴν τιμὴν καὶ εἴμεθα εὐγνώμονες καὶ πρὸς τοὺς ξένους Ἐκδότας τοῦ ὅλου ἔργου καὶ πρὸς τὸν ὀμαιμον Συγγραφέα τῶν πρώτων λαμπρῶν αὐτῶν σελίδων του.

Τὰ κύρια ἐπιτεύγματα τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Μ. εἶναι : ἡ σαφήνεια, ἡ πληρότης, ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἀποκρυπτογραφίσεως τῶν πινακίδων τῆς Γράμμικῆς Γραφῆς Β' τῶν περιεχουσῶν ὀνομασίας πραγμάτων, τὰ ὁποῖα διαπραγματεύεται, καὶ τὸ κυριώτερον ὃ ἐν παντὶ σχεδὸν παραλληλισμὸς τῆς Ὀμηρικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν σημερινὴν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταδεικνύεται ἡ συνέχεια, ἡ ἐνότης, τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν χιλιετηρίδων αὐτῶν.

Ὅταν λέγω *σαφήνεια*, δὲν ἐννοῶ ἀπλῶς τὴν φραστικὴν, τὴν ἐπιτυγχανο-

μένην διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν καταλλήλων λέξεων εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν, ἢ ὅποια καὶ καθ' ἑαυτὴν εἶναι βεβαίως ἀναγκαῖα καὶ ἀξιόλογος, ἀλλ' ἐννοῶ καὶ τὴν πλήρη ἀποσαφήνισιν ἐκάστου ὅρου ἢ καὶ ἐννοίας διὰ τῆς συχνοτάτης χρησιμοποίησεως εἰκονογραφήσεων καὶ σχεδιασμάτων, βασιζομένων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἀρχαῖα μνημεῖα.

Ὡς πρὸς τὴν *πληρότητα* ἔχω νὰ εἶπω τοῦτο: Τὸ Ὀμηρικὸν κείμενον εἶναι οἰκειότατον εἰς τὸν Συγγραφέα, ὅστις ἄλλωστε διακρίνεται διὰ τὴν καθόλου Ἑλληνομάθειάν του. Παραθέτει βεβαίως λέξεις καὶ φράσεις καὶ στίχους ὁλοκλήρους ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, τηρεῖ ὅμως τὸ μέτρον, καὶ δὲν φθάνει εἰς τὴν ὑπερβολὴν νὰ παραθέτῃ πάντα τὰ συνανήκοντα, διότι τοῦτο θ' ἀπετέλει μειονέκτημα, εἰς τὸ ὅποιον συχνὰ μᾶς ὠθεῖ ἡ ἐπίδειξις ἑλληνομαθείας. Τὴν πληρότητα τὴν βλέπομεν ἐκεῖ πού πράγματι χρειάζεται· μνημονεύει δηλ. πᾶσαν γνώμην ὁμοτέχνου του ἐπὶ ἐκάστου θέματος, ὑπάρχουσιν ὅχι μόνον εἰς τὰ ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ μνημονευόμενα ἔργα καὶ μελέτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μικρότερα δημοσιεύματα ἢ εἰς βιβλιοκρισίας, πού φυσικὰ δὲν ἔχουν θέσιν ἐν βιβλιογραφίᾳ.

Τὸ σημαντικώτατον ὅμως ἐπίτευγμα τῆς ἐργασίας αὐτῆς — ἀποκλειστικῶς προσωπικὴ προσφορὰ τοῦ Συγγραφέως τῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ ἔθνος — εἶναι, ὅπως εἶπομεν, ἡ ἀνάγλυφος ἐπίδειξις τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀδιασπάστου συνεχείας τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ ἐπὶ ὃ καὶ πλέον χιλιετηρίδας, ὅπως αὐταὶ (ἡ συνέχεια δηλ. καὶ ἡ ἐνότης) ἐμφαίνονται εἰς τὰ σφζόμενα μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης.

Μέχρι τοῦδε ἤτο ἤδη γνωστόν, ὅτι ἐκ τοῦ ὅλου λεξιλογικοῦ θησαυροῦ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν τὸ ἥμισυ περίπου τῶν λέξεων σφζονται καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν πού ἔχουν καὶ παρ' Ὀμήρῳ. Ἐκ δὲ τοῦ ὑπολοίπου ἡμίσεος τὸ μὲν $\frac{1}{3}$, σφζονται κατὰ τὴν μορφήν μόνον (ἔχουν δηλ. παρηλλαγμένην σημασίαν), μόνον δὲ αἱ ὑπόλοιποι, ἤτοι μόνον τὸ $\frac{1}{3}$, εἶναι ἐντελῶς ἀνύπαρκτοι σήμερον. Σήμερον ὁ κ. Μαρινάτος, ἐρευνήσας ἓνα μικρὸν τομέα τοῦ βίου τῆς Ὀμηρικῆς Κοινωνίας, ἔρχεται καὶ μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι πλεῖστα τῶν σημερινῶν λαογραφικῶν στοιχείων τῆς ὑπαίθρου, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ροῦχα καὶ τὰ παπούτσια, εἰς τὰ σχέδιά των, εἰς τὰ ὕλικά ἀπὸ τὰ ὅποια κατεσκευάζοντο, καθὼς καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς περιποιήσεως καὶ κτενίσματος τῆς κόμης των, εἶναι ἐπιβιώσις τῶν ἀντιστοίχων, τὰ ὅποια περιγράφονται εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, καὶ μάλιστα ἐμφανίζονται εἰς τὰ μνημεῖα τῆς Ἀρχαίας Τέχνης (καὶ δὴ τῆς Πλαστικῆς καὶ τῆς Ζωγραφικῆς). Διὰ νὰ μεταχειρισθῶ δὲ μίαν εὔστοχον ἐπιγραμματικὴν φράσιν ξένου Ἀρχαιολόγου, ὁ κ. Μαρινάτος «συνέδεσε Λαογραφίαν μὲ Λαογραφίαν», τὴν Ὀμηρικὴν δηλ. μὲ τὴν Νεοελληνικὴν.

Τὴν ὀπισθοχωρητικὴν προώθησιν τῶν γλωσσικῶν καὶ λαογραφικῶν αὐτῶν στοιχείων κατὰ μερικὰς χιλιετηρίδας πρὸ τοῦ Ὁμήρου ὁ Συγγραφεὺς τὴν ἐπιχειρεῖ εἰς τὰς σελ. 18-21, ὅπου παραθέτει λέξεις ἐκ πινακίδων τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β', ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλαι εἶναι ὀνομασίαι εἰδῶν ὑφασμάτων ἢ ἐνδυμάτων, καὶ ἄλλαι εἶναι ἐπίθετα δηλωτικὰ χρωμάτων ἢ ποιότητος ὑφασμάτων, 25-30 ἐν συνόλῳ. Αἱ περισσότεραι ἐξ αὐτῶν δύνανται νὰ ταυτισθοῦν φθολογικῶς πρὸς Ὀμηρικὰς ὀνομασίας, ἄλλαι ἀσφαλέςτατα καὶ ἄλλαι πιθανώτατα. Ὑπάρχουν δὲ καὶ τινες, διὰ τὰς ὁποίας μόνον ὁ Συγγραφεὺς διαθέτει τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν κατανόησιν τῶν προϋποθέσεις, διότι ἀπὸ δεκαετηρίδων παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὰς καταβαλλομένας διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πινακίδων προσπαθείας καὶ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν. Πάντως εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τῆς ἐργασίας του εἶναι ἐξώφθαλμος ἡ ἀποκατάστασις τῆς συνεχείας τῆς παραδόσεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πινακίδων μέχρι τῶν χρόνων μας.

Διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν αὐτὴν τέλος τοῦ κύκλου τῆς ἐνότητος καὶ τῆς συνεχείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου καὶ τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς ἰδιαιτέρως ἀξιόλογοι εἶναι αἱ σελίδες 53-64 τοῦ Παραρτήματος, ὅπου παρελαύνουν αἱ ὀνομασίαι τῶν διαφόρων τεμαχίων τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῆς ὑποδήσεως τῶν σημερινῶν χωρικῶν, ὅπως τὰ παρέθεσα ἀνωτέρω, μὲ ἐποπτικώτατα σχεδιαγράμματα, ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἀντίστοιχὰ τῶν εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, ὅπου πλέον ἢ ταυτότης καὶ ἡ συνέχεια ἀποδεικνύεται περιτρώως.

Τὴν αὐτὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον τηρεῖ ὁ Συγγραφεὺς καὶ εἰς τὸ Β' Κεφάλαιον, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν κόμμωσιν.

Καταλήγων θέλω νὰ τονίσω ἅπαξ ἔτι, ὅτι ἡ συμπεπικνωμένη αὐτὴ ἐργασία τοῦ κ. Συναδέλφου εἶναι εἰς τὸ ἀκέραιον ἐπιστημονικὴ καὶ ἐθνοπρεπὴς. Εἴθε ἡ αὐτὴ ἐπιτυχία νὰ χαρακτηρίζη καὶ τὰ ὑπολειπόμενα νὰ ἐκδοθοῦν τεύχη. Ἐὰν ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἡ τρίτομος «Archaeologia Homericæ» θὰ πρέπη νὰ ἀποβῇ ὁ ἀχώριστος βοηθὸς καὶ σύντροφος τῶν διδασκόντων τὸν Ὀμηρον εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων, ἀσφαλῶς δὲ θὰ κοσμήσῃ τὰς Βιβλιοθήκας ὅλων τῶν μορφωμένων τάξεων τῆς Κοινωνίας, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Ὀμηρος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ καλύτερον βιβλίον.